

Oponentský posudok

Na habilitačnú prácu

Autor: Mgr. Miroslav Dacho, ArtD.

Názov: Domáca klasika dnes

Oponent: Mgr. Michal Zahálka

Pracovisko/Profesionálne zaradenie: Institut umění – Divadelní ústav (redaktor), Mezinárodní festival Divadlo Plzeň (dramaturg), freelance (překladačel, publicista)

Máloco se v divadle vzpírá jednoznačnému vnímání a případnému hodnocení tolik jako práce dramaturga. Zatímco herce vnímáme z jeviště bezprostředně, práci scénografa vidíme, práci skladatele scénické hudby slyšíme a režisér je pode vším podepsán jako jednotící tvůrčí činitel, práce dramaturga si nejsnadněji všimneme tehdy, kdy je nedostatečná. Nakonec za něj přeci jen hovoří inscenační výsledky a spolu s nimi případně proklamované umělecké názory.

Práci dr. Dacha – zejména v tandemu s režisérem Lukášem Brutovským – sleduji už dostatečně dlouho a snad i dostatečně intenzivně na to, abych se jistého pokusu o zobecnění dopustil. Předně je třeba říci, že je to práce dosti různorodá, a to jak co do výchozího materiálu (od nejklassičtějších titulů světové dramatiky přes adaptace současné prózy po autorskou tvorbu), tak co do stylových postupů (od pravidelné situační činohry, jakou je například *Půlnoční mše*, například po zběsilou marthalerovskou revui v inscenaci Divadla Petra Bezruče *PS: ...odepiš*). *Půlnoční mše* a *Maryša* coby dvojice divadelních inscenací, které byly předloženy k habilitačnímu řízení, představují v tvorbě tohoto dramaturgicko-režijního tandemu pouze jeden z několika směrů – ovšem směr v dnešním divadle po mém soudu mimořádně platný a podstatný.

V českém divadle panuje (přinejmenším u části tvůrců i teoretiků) jistá nedůvěra k tomu, co s oblibou nazývám „činohra v užším slova smyslu“, tedy k divadlu založenému primárně na jednání herce v dramatické situaci. Ona nedůvěra pramení z pocitu, že je to cosi přežilého, starého, málo trendy – a je tak silná, že když dramaturg Milan Šotek před nedávnem coby čerstvě designovaný umělecký šéf vyhlásil, že – cituji – „může to znít banálně, ale rád bych v činohře brněnského Národního divadla pěstoval činohru“ – vysloužil si od divadelního kritika Martina J. Švejdy skeptickou glosu rovnou prohlašující, že se jedná o „návrat do minulého

století“ a tázající se, zda je „takový program opravdu totožný s tendencemi současného divadla“.

V tomto kontextu je pro mě třeba právě *Půlnoční mše* pádnou obhajobou „činohry v užším slova smyslu“ coby zcela platného směru moderního divadla. Byla pro mě podobným diváckým zážitkem, jako bývají třeba některé inscenace Thomase Ostermeiera v berlínské Schaubühne (*Lištičky* Lillian Hellmanové, Schnitzlerův *Profesor Bernhardi*), a dramaturgie na tom má stěžejní podíl. Stejně jako mnohdy Ostermeier s dramaturgem Florianem Borchmeyerem tady (a nejenom tady) Brutovský s Dachem dokazují, že i na základě zdánlivě zvetšelého textu lze vytvořit ryze současnou, strhující inscenaci jednoduše tím, že v plné síle realizujeme jeho dramatické situace. A že to zároveň vůbec nutně neznamená absolutní úctu k dramatikovu slovu: základem této *Půlnoční mše* je – stejně jako v případě berlínských *Lištiček* – jeden opravdu zásadní škrť. Činohra coby tzv. divadlo dramatu se v tomto pojetí nerovná nutně a výhradně „divadlu dramatika“ – zrovna tak jde (s nadsázkou řečeno) o „divadla dramaturga“.

Brněnská *Maryša* je ve srovnání s *Půlnoční mší* přeci jen divadlem méně realistickým, objevuje se tu řada metafor, ba zcizujících postupů – přitom jde ale v základu vždy o divadlo dramatických situací, z nichž metaforické odbočky logicky a motivovaně vycházejí. Práce na textu takto proslulém má svá nepochybná specifika, zejména samotný závěr hry byl pro českého diváka už téměř zničen množstvím parodií od Cimrmanů po televizní estrádu s Kateřinou Brožovou. V interpretaci Brutovského a Dacha se ovšem daří něco zcela mimořádného (a dramaturgicky rafinovaného): scéna otravy je převedena do roviny tragikomické grotesky, v níž opakovaný rituál kávy servírované „po kavárensku“ s podšálkem a sušenkou nemá daleko k parodii (aniž ovšem ztrácí jistou emoční pravdivost), a skutečná tragika hry se promítá až do důmyslného rámce kondolencí. *Maryša* v tomto pojetí ztrácí až teď definitivně lidskou svobodu: nepůjde do vězení ani na šibenici, je odsouzena dožít život po boku lidí, kteří „vědí“. Kvality inscenace, domnívám se, pramení i z pečlivé přípravy divadelně-historické – o tom, jak se do výsledku promítá vědomí inscenační tradice textu, píše Jitka Šotkovská ve studii, kterou právě vydává bratislavský Divadelný ústav v knize *Česká a slovenská vzájomnosť v profesionálnom divadle po roku 1993*. Je-li součástí habilitačního řízení také posuzování dopadu práce dr. Dacha v zahraničí, mohu coby dramaturg plzeňského festivalu Divadlo podotknout, že festivalová repríza *Maryši* měla u zahraničních hostů velký ohlas a že francouzský dramatik Régis de Martrin-Donos mě pod dojmem tohoto zážitku přemlouval, abychom společně připravili překlad textu do francouzštiny. (Ohledně celkového mezinárodního rozměru Dachovy práce se domnívám, že již

samotný objem jeho dramaturgické a autorské práce na českých scénách, jakož i následného ohlasu v odborném i denním tisku, hovoří samy za sebe.)

Pokud jde o rozhlasovou *Záplavu*, ta je pro mě především dokladem Dachovy umělecké všestrannosti: působivá próza se k nám dostává ve výrazné autorské adaptaci se zábavným mystifikačním rámcem, který nicméně nechává dostatek pozornosti na výchozím textu.

Zkrátka řečeno: dr. Dacha pokládám za mimořádně nadaného dramaturga, který v sobě spojuje několik kvalit tohoto obtížně popsitelného řemesla. Vedle zjevného uměleckého citu má i silné teatrologické zázemí, které se projevuje v hojné vědecké činnosti, ale především se ukázkovým způsobem propojuje s praxí. Také nepochybuji (i na základě letného setkání s ním a jeho studenty na OST-RA-VARu), že jde o inspirativního pedagoga.

Udělení titulu docent doporučuji rád a jednoznačně.

Odporučenie:

Odporúčam/neodporúčam uchádzačovi: odporúčam

udelenie umelecko-pedagogického/vedecko-pedagogického titulu docent

v odbore 2. 2. 4 Divadelné umenie (študijný program: divadelná dramaturgia a dramatická tvorba, divadelná réžia).

Mgr. Michal Zahálka